

Kā nekļūt par iedzīvotāju ienākuma nodokļa parādnieku

Marts sākās ar uztraukumu un šokējošiem pārsteigumiem, emociju izvirdumu interneta portālos un absolūti tendenciozas un neprecīzas informācijas plūsmu.

Protams, ka nepareizi veidotas nodokļu reformas dēļ cilvēki, kuri saņem tikai darba algu, nedrīkstētu kļūt par nodokļu parādniekiem. No šīs milzīgās nodokļu reformas kļūdas pašlaik cieš daudzi. Būtu tikai taisnīgi, ja kļūda tiktu atzīta un meklētas iespējas atbrīvot iedzīvotājus no šī parāda, ja tas ir radies nepārdomātās reformas dēļ – nepareiza prognozējamā neapliekamā minimuma piemērošanas vai arī darba algai vai pensijai nepareizi piemērotas IIN likmes dēļ.

Tātad – iedzīvotāju ienākuma gada deklarācija. Lai kā arī negribētos, tomēr jāatskatās pagātnē.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarācijas iesniegšana – kopš kura laika tā jāiesniedz

1994. gada likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” (11.05.1993.) **paredzēja deklarācijas obligātu iesniegšanu**, bet likuma 20. pantā bija noteikti atbrīvojumi no deklarācijas iesniegšanas, un tās bija par 16 gadiem jaunākas personas, kā arī personas, kurām taksācijas gadā ienākuma gūšanas periods Latvijas Republikā ir bijis mazāks par 183 dienām (izņemot noteiktus ienākumu veidus), personas, kuru gada ienākumu kopējais apjoms nepārsniedz gada neapliekamo minimumu, personas, kuras guvušas ienākumus tikai kā darba ņēmējas, ja to ienākumi nepārsniedz summu, kas vienāda ar 20 gada neapliekamajiem minimumiem. Savukārt šajā likumā minētajām personām, izņemot par 16 gadiem jaunākās personas, savai dzīvesvietai atbilstošajai nodokļu inspekcijai jāiesniedz paziņojums par deklarācijas neizpildīšanu. Lūk! Līdz šim no mums nekāds paziņojums par deklarācijas neiesniegšanu netika pieprasīts. Atcerēsimies, ka tajā tālajā gadā nebija elektroniskās deklarēšanas sistēmas un visi iesniegumi, paziņojumi un deklarācijas bija jāaizpilda uz papīra ar pildspalvu (atgādināšu, ka arī datori bija retums) un jānogādā vietējā Valsts ieņēmumu dienesta nodaļā (1993. gadā tā vēl bija Nodokļu inspekcija). Ministru kabineta noteikumi Nr. 33 “Noteikumi par iedzīvotāju 1995. gadā gūto ienākumu deklarēšanas atvieglojumiem” arī paredzēja iedzīvotāju slāni, kas drīkstēja neiesniegt gada deklarāciju: pamatā tie bija pensionāri un iedzīvotāji, kuri saņēma valsts noteiktos pabalstus, bija bez ienākumiem vai kuru ienākumi nepārsniedza 270 latus gadā. Visiem pārējiem bija pienākums iesniegt deklarāciju! Vai arī bija jāiesniedz paziņojums par deklarācijas neizpildīšanu, jo nebija sasniegti likumā noteiktie deklarācijas neiesniegšanas atvieglojumu kritēriji.

Jau 25 gadus pastāv likumā noteiktā kārtība – iesniegt iedzīvotāju ienākuma nodokļa gada deklarāciju (GID). Tāpat jau 25 gadus ir iespēja atgūt pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par ārstnieciskajiem un izglītības izdevumiem.

Šī gada marts lielai daļai iedzīvotāju pienāca ar nepatīkamiem pārsteigumiem – GID tika aprēķināts parāds valstij. Cik pamatoti ir paust savu sašutumu portālos? Varbūt tomēr katram pašam jāuzņemas atbildība par radušos situāciju? Diemžēl sašutums nepalīdzēs – katram pašam jāiemācās sekot līdzi saviem ienākumiem un interesēties par nodokļiem pirms noteiktu darbījumu veikšanas. Nevar noliegt, ka informācija par iespējamajiem parādiem un

situācijām, kurās pastiprināti jāpievērš uzmanība saviem nodokļiem, bija pieejama jau pagājušā gada janvārī. Diemžēl tai vietā, lai izpētītu šos jautājumus un censtos iedziļināties rakstos norādītajās problēmsituācijās, daļa cilvēku atbildēja, ka viņus tas neinteresē, vai arī šķendējās par valdību un nodokļiem. To var labi redzēt komentāros.

Par nodokļu parādiem deklarācijā – ir jāsaprot, ka interneta dzīlēs publicētie nodokļu parādi, kas mērāmi simtos, visticamāk, radušies nevis nodokļu reformas dēļ, bet gan tādēļ, ka persona ir veikusi darījumus, kuri ar nodokli tiktu aplikti arī tad, ja reformas nebūtu, – pārdots nekustamais īpašums, iegūti lieli laimesti loterijās vai arī nodoklis radies saimnieciskās darbības rezultātā. Nav pamata vainot grāmatvežus par nepareizi aprēķinātiem un ieturētiem nodokļiem, jo grāmatvedis nevar pārzināt darbinieka personiskos ienākumus!

Lai nu kā, ir noticis tā, kā noticis, bet tas nenozīmē, ka situācija nevar atkārtoties, tāpēc, lūdzu, pievērsiet uzmanību saviem ienākumiem un darba attiecību periodiem.

Lūk, kam jāpievērš uzmanība:

- Ienākumu apmērs gada griezumā
- Elektroniskās algas nodokļa grāmatiņas (EANG) deklarēšanas nozīme nodokļa aprēķinos
- Nepareizas nodokļa likmes piemērošana
- Neapliekamā minimuma un prognozējamā neapliekamā minimuma piemērošana

Pirmais, ar ko jāsāk, – jānoskaidro parāda rašanās avots: vai tas ir nepareizi piemērots neapliekamais minimums, vai tā ir nepareizi piemērota iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) likme, vai tie ir papildu ienākumi. Noskaidrojot parāda rašanās iemeslu, var saprast, kā rīkoties turpmāk, lai nepieļautu nodokļa parāda veidošanās atkārtošanos.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa pamataprēķins

Sākšu ar nodokļa aprēķina pamatprincipu.

Kopš 2018. gada nodoklis tiek aprēķināts pēc progresīvās metodes – jo lielāki ienākumi, jo lielāks nodoklis:

- 20% – ienākumiem līdz 20 004 eiro gadā (1667 eiro mēnesī)
- 23% – ienākumiem virs 20 004 eiro un līdz 62 800 eiro (1667–5233 eiro mēnesī)
- 31,4% – ienākumiem virs 62 000 eiro

Jāņem vērā, ka **visi gada laikā gūtie ienākumi deklarācijā tiek summēti un nodoklis tiek aprēķināts no kopsummas**, ko veido alga, pensija, pabalsti, autoratlīdzības, uzņēmuma līgumi, ienākumi no nekustamā īpašuma pārdošanas, azartspēļu laimesti u.c. Kad visi ienākumi, kopā saskaitot, gadā sasniedz 20 004 eiro, turpmākajiem gada ienākumiem jāpiemēro 23% likme.

Tātad – ja runājam tikai par darba algu, tad darba algai līdz 1667 eiro mēnesī nodoklis tiek aprēķināts pēc 20% likmes, bet summai virs šīs vērtības likme jau ir 23%, ja šajā uzņēmumā ir deklarēta (elektroniski iesniegta) elektroniskā algas nodokļa grāmatiņa.

Uzņēmuma grāmatvedis darbinieka personiskos ienākumus nevar zināt, tāpēc katram pašam jāseko līdz savu ienākumu līmenim un, tiklīdz tie pārsniedz 20 004 eiro, tā turpmākajiem ienākumiem (arī darba algai) nodoklis

jāaprēķina pēc 23% likmes.

Elektroniskā algas nodokļa grāmatiņa (EANG) – tās jēga un nozīme

Kopš 2014. gada 1. jūnija algas nodokļa grāmatiņa ir ieraksts Valsts ieņēmumu dienesta (VID) nodokļu informācijas sistēmā. Tas ir elektronisks dokuments un pieejams VID Elektroniskās deklarēšanas sistēmā (EDS). Uz šī dokumenta pamata darba devējs piemēro neapliekamo minimumu un atvieglojumus.

Tāpat kā iepriekš (kad nodokļa grāmatiņas bija papīra formātā), arī tagad paša nodokļu maksātāja pienākums ir iesniegt (deklarēt) algas grāmatiņu darba devējam (ja darba devēji ir vairāki, – galvenajā ienākumu gūšanas vietā), tostarp sniegt ziņas par apgādājamiem, invaliditāti, ja vēlas, lai darba devējs piemērotu nodokļa atvieglojumus.

Informācijas sniegšana par galveno ienākumu gūšanas vietu, apgādājamiem un papildu atvieglojumiem un iekļaušana algas nodokļa grāmatiņā ir nodokļu maksātāja pienākums un vienlaikus arī izvēle. Tikai pati persona var izvēlēties, kādu informāciju darba devējs redz personas algas nodokļu grāmatiņā, tai skaitā par personas invaliditāti vai apgādībā esošām personām. Ja persona izvēlas informāciju par atvieglojumiem darba devējam nerādīt un norāda to savā algas nodokļu grāmatiņā, pienākošos nodokļu atvieglojumus šī persona var piemērot, iesniedzot attiecīgā taksācijas gada ienākumu deklarāciju, tādējādi nodrošinot sev tiesības saņemt visus atvieglojumus, tai skaitā atgūt pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli pilnā apmērā.

Darba devējs, kurš ir norādīts kā galvenais ienākumu gūšanas avots (EDS ielikta atzīme), algota darba ienākumiem (alga, slimības nauda, atvaļinājums, prēmija...) līdz 1667 eiro mēnesī piemēro 20% likmi, bet summai virs 1667 eiro – 23%. Ja ir vairāki darba devēji, tad pārējās darbavietās nodokļa likme ir 23%.

Ja visi ienākumi (saskaitot kopā algu, pabalstus, ienākumus no nekustamā īpašuma pārdošanas, laimestus loterijās, autoratlīdzības, uzņēmuma līguma summas, – bruto vērtībā pirms nodokļu atvilkumiem) no gada sākuma (1. janvāra) sasniedz 20 004 eiro, turpmākajiem mēneša ienākumiem, kādi vien tiek gūti, jāsāk piemērot 23% likmi (darba samaksai, autoratlīdzībai u.c.). **Par citas likmes piemērošanu ir jāpievieno atzīme EDS**, norādot, ka turpmāk darba devējam, kuram ir deklarēta algas grāmatiņa, piemērojamā likme ir 23%, jo likums nosaka, ka ienākumiem līdz 20 004 eiro nodokļa likme ir 20%, bet virs – 23%.

Vai varbūt nepieciešams noņemt atzīmi par elektronisko algas nodokļa grāmatiņu? Nē, nav nepieciešams, jo, lai arī algai tiks piemērota lielāka nodokļu likme, atvieglojumi var tikt piemēroti.

Darbavietas maiņa

Nodokļa parāds var rasties arī darbavietas maiņas dēļ. Tam par iemeslu ir nepilnības likumā.

Tātad, kā jau minēju, ja persona darba devējam ir deklarējusi EANG, tad darba samaksai līdz 1667 eiro tiek piemērots nodoklis pēc 20% likmes. Ja persona mēneša laikā maina darba devēju un pārreģistrē EANG, tad abās darbavietās tiek piemērota robežvērtība 1667 eiro un nodoklis tiek aprēķināts pēc 20% likmes.

Piemērs: personai darba alga ir 1200 eiro mēnesī, apgādībā esošu personu nav, EANG deklarēta. Ar 15. jūliju tiek pārtrauktas darba attiecības un aprēķināta darba alga par 15 dienām ~600 eiro un kompensācija par neizmantoto atvaļinājumu 1000 eiro. Kopējai summai (1600 eiro) darba attiecību pārtraukšanas brīdī tiek piemērota nodokļa

likme 20% apmērā (213,60 eiro). Ar 16. jūliju persona sāk darba attiecības citā uzņēmumā, kurā uzreiz deklarē EANG. Jaunajā uzņēmumā jūlija alga tiek aprēķināta 1000 eiro apmērā. Nodoklis tiek aprēķināts, piemērojot 20% likmi (178 eiro). Visi aprēķini atbilst likumdošanai, bet, saskaitot mēneša ienākumus (600+1000+1000=2600), ir redzams, ka 1667 eiro robežvērtību tie pārsniedz par 933 eiro, kas būtu jāapliek ar nodokli 23% apmērā.

Ja minētās personas gada kopējie ienākumi nepārsniedz 20 004 eiro, nodokļu parāds neradīsies, bet, ja kopējie ienākumi robežvērtību pārsniedz, – nodokļa parāds būs. Gan vienā, gan otrā uzņēmumā nodokļa aprēķini veikti atbilstoši likumdošanai, bet, kā jau minēts, parāds var izveidoties nepārdomātas likumdošanas dēļ.

Prognozējamais un diferencētais neapliekamais minimums

Diferencētais neapliekamais minimums (DNM) Latvijā pirmo reizi tika ieviests 2016. gadā, līdz tam visiem strādājošajiem piemēroja vienādu neapliekamo minimumu un pārmaksāto IIN summu varēja atgūt tikai pēc gada ienākumu deklarācijas iesniegšanas. Galvenā izmaiņa, kas notikusi 2018. gadā, ir prognozētā personas ienākumu līmeņa noteikšana. Prognozētais ienākumu līmenis ļauj uzreiz noteikt to neapliekamo summu, par kuru katru mēnesi netiek ieturēts IIN.

Likumdošana nosaka, ka **DNM pienākas tikai tad, ja** darba alga mēnesī vai arī ar nodokli apliekamie ienākumi gada laikā **nepārsniedz noteiktu robežvērtību** (2018. gadā – 1000 eiro mēnesī vai 12 000 eiro gadā, 2019. gadā – 1100 eiro mēnesī vai 13 200 eiro gadā).

Uz 2018. gada 1. janvāri VID katrai personai aprēķināja **prognozējamo neapliekamo minimumu (PNM)**, par pamatu ņemot katras personas ienākumus no 2016. gada 1. oktobra līdz 2017. gada 30. septembrim. Uz 2018. gada 1. augustu VID aprēķināja jaunu PNM summu, šoreiz izmantojot ienākumus par periodu no 01.12.2017. līdz 31.05.2018.

Gada diferencētā neapliekamā minimuma aprēķināšanas formulā tiek ņemti vērā maksātāja gada apliekamie ienākumi, kā arī maksimālais gada neapliekamais minimums; gada apliekamais ienākums, līdz kuram tiek piemērots maksimālais gada neapliekamais minimums; gada apliekamais ienākums, virs kura netiek piemērots gada diferencētais neapliekamais minimums.

PNM tiek aprēķināts divas reizes gadā: uz 1. janvāri un uz 1. augustu. Informāciju par aprēķiniem izmantotajiem ienākumiem katrs var redzēt EDS, sadaļā “Algas nodokļa grāmatiņa” noklikšķinot uz nosaukuma “Prognozētais mēneša neapliekamais minimums” un pēc tam uz saites “Skatīt pēdējā prognozētā mēneša neapliekamā minimuma aprēķina datus”.

Personai, iesniedzot gada deklarāciju, diferencētais neapliekamais minimums tiek pārrēķināts atbilstoši tās gada ienākumiem.

Visos gadījumos, kad plānotie ienākumi pašreizējā gadā ir sagaidāmi lielāki par iepriekšējo gadu, ir ieteicams konsultēties ar grāmatvedi. Ir vairākas iespējas: piemēram, pārskatīt prognozēto mēneša neapliekamo minimumu vai nepiemērot ienākumiem 20% IIN likmi. Pēdējais īpaši attiecas uz autoratlīdzības saņēmējiem, kuru kopējie gada ienākumi pārsniedz 20 004 eiro. Ja persona negrib atklāt savam darba devējam informāciju par citu darbavietu, pastāv iespēja neiesniegt nodokļa grāmatiņu ne pie viena darba devēja. Jāņem vērā, ka šajā gadījumā persona 4

izvēlas pati sev samazināt mēneša ienākumus un pārmaksāto IIN varēs atgūt, tikai iesniedzot gada IIN deklarāciju. Visiem, kuriem darba alga ir **lielāka nekā minimālā, bet nepārsniedz 1100 eiro mēnesī**, ir jāņem vērā – ja iepriekšējos 12 mēnešos ienākumi nav gūti, tie ir mazi (minimālā alga, ilgstoša darbnespēja, bērna kopšanas atvaļinājums, studijas...) vai šogad ienākumi ir palielinājušies salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, visticamāk, tik liels prognozējamais neapliekamais minimums nepienākas un no tā būtu lietderīgi atteikties, ieliekot EDS atbilstošu atzīmi par tā nepiemērošanu. Tā ir katra personiskā izvēle. **Uzņēmuma grāmatvedis nav tiesīgs pēc savas izvēles nepiemērot VID EDS deklarēto neapliekamo minimumu.**

Piemērs: persona atgriezusies no bērna kopšanas atvaļinājuma. Ilgstoši nav guvusi ienākumus, VID sarēķinājis neapliekamā minimuma maksimālo summu (230 eiro šogad), bet personas darba alga ir 1100 eiro. Šāds algas lielums automātiski izslēdz iespēju piemērot neapliekamo minimumu.

EDS ir vietne, kurā persona var gūt pilnu ieskatu par saviem ienākumiem, par ko ir sniegtas ziņas VID, par darbavietu un nodarbinātības periodiem, apgādībā esošajām personām un ieturētajiem nodokļiem (sadaļā “Pārskati”).

Pensionāri un invaliditātes pensijas saņēmēji

Nevar vispārīgi pieņemt, ka visi pensionāri un invaliditātes pensijas saņēmēji ir cilvēki ar minimāliem iztikas līdzekļiem. Tā nebūt nav. Ir gados pietiekami jauni pensionāri (sevišķi tas attiecas uz izdienas pensionāriem), kuri saņem pienācīgu pensiju un turpina strādāt, saņemot darba algu. Arī invaliditātes pensijas saņēmēji var strādāt un saņemt pensiju (invaliditātes pabalstu).

Strādājošam pensionāram (vienalga, vai viņš saņem vecuma, izdienas vai invaliditātes pensiju) ir iespēja iesniegt savu EANG darba devējam, tādējādi saņemot atvieglojumus par apgādībā esošām personām (ja tādas ir). **Bet** — jāpievērš uzmanība tam, ka gan pensijai, gan invaliditātes pabalstam **VSAA piemēro** pensionāriem pienākošos neapliekamo minimumu un **nodokļa likmi 20% apmērā**. Savukārt darba devējs (ja ir deklarēta EANG) algas aprēķinam arī piemēro 20% likmi. Tātad, tikko alga un pensija (vai pabalsts) kopā sasniedz 20 004 eiro, ir jāziņo darba ņēmējam un arī VSAA par 23% likmes piemērošanu turpmākajiem aprēķiniem un izmaksām.

Uzņēmuma līgums

Nav noslēpums, ka daudzos gadījumos darba devējs darba līguma vietā mēdz slēgt uzņēmuma līgumu, lai izvairītos no darbnespējas (slimības lapas) apmaksas un ikgadējā atvaļinājuma aprēķināšanas.

Ja ir noslēgts uzņēmuma līgums, piemērojamai nodokļa likmei ir jābūt 23%. Arī tad, ja pie tā paša darba devēja tiek saņemta arī darba alga, kuras likme savukārt var būt 20%.

Šajā gadījumā nodokļa parāds nevarētu rasties. Vienīgais – sīku matemātisku aprēķinu rezultātā, bet tas nevarētu pārsniegt eiro.

Autoratlīdzības saņēmēji

Pastiprināta uzmanība saviem ienākumiem ir jāpievērš autoratlīdzības saņēmējiem. Likums nosaka, ka autoratlīdzības līgumiem tiek piemērota 20% likme. Ja ienākumu avots ir gan autoratlīdzības līgumi, gan algots darbs, tad, saskaitot visus ienākumus, var pienākt brīdis, kad gan algai, gan autoratlīdzības līgumiem jāpiemēro

23% nodokļa likme.

Ja darba alga mēnesī pārsniedz 1667 eiro, tad autoratlīdzības līgumiem uzreiz ir jāpiemēro 23% likme. Rūpīgi izlasiet līgumu un pievērsiet uzmanību, kāda likme tur ir norādīta. Visticamāk, tā būs likumā pieļaujamā 20% likme. Līgumslēdzējs nevar zināt autora ienākumu līmeni, tāpēc katram pašam jāseko līdzi līguma nosacījumiem un jānosaka piemērojamās likmes apmērs. Drošāk, ja tiek piemērota lielāka likme, nekā mazāka.

31,4% — kādos gadījumos var tikt piemērota šāda likme?

Ja persona saņem **tikai algota darba ienākumus** un alga gada griezumā pārsniedz 62 800 eiro (5233 eiro mēnesī), algai joprojām tiek piemērota nodokļa likme 23% apmērā, bet starpība līdz 31,4% tiek aprēķināta no ieturētā solidaritātes nodokļa, kas nomaina valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas virs likumā noteiktās robežvērtības (62 800 eiro).

Savukārt tad, ja ienākumu avots ir ne tikai darba alga, bet arī, piemēram, autoratlīdzība, pārdots nekustamais īpašums, laimesti azartspēļu loterijās u.tml., un kopējie ienākumi pārsniedz 62 800 eiro robežvērtību, nodoklis pārsnieguma summai tiks aprēķināts, piemērojot 31,4% likmi.

Piemērs: persona saņem 2000 eiro darba algu (gadā 24 000 eiro). Saņem mantojumā nekustamo īpašumu, ko pārdod par 50 000 eiro. Kopējie ienākumi gada laikā ir 74 000 eiro. Līdz 62 800 eiro tiek piemērota nodokļa likme 23% apmērā, bet 11 200 eiro lielajam pārsniegumam (74 000-62 800) – 31,4%.

Jāņem vērā, ka, iesniedzot GID, jāpievieno visi iespējamie dokumenti par attaisnotajiem izdevumiem, kas radušies, noformējot nekustamo īpašumu Zemesgrāmatā, maksājot nodevas un notāram par mantojuma noformēšanu, kā arī citiem attaisnotajiem izdevumiem, kas var būt radušies (piemēram, remonta izdevumiem atbilstoši tāmei un attaisnojuma dokumentiem), tādējādi samazinot ar nodokli apliekamo bāzi.

Tieši tādā pašā situācijā (nodoklis 31,4% apmērā) var nonākt autoratlīdzības saņēmēji, ja autoratlīdzība un citi ienākumi kopā pārsniedz 62 800 eiro gada laikā.

Saimnieciskās darbības veicēji

Saimnieciskās darbības veicējiem nekas nav mainījies. Jāiesniedz atsevišķs pielikums, kurā jānorāda saimnieciskās darbības ienākumi un izdevumi. Nodokļa summa, kas jāmaksā valsts budžetā vai jāatprasa no valsts budžeta, tiek norādīta deklarācijā.

Attaisnotie izdevumi

Jau pieminēju, ka jau kopš 1993. gada **var atgūt samaksātā nodokļa summas** par attaisnotiem **ārstniecības vai izglītības izdevumiem**.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārmaksu **par saviem un savas ģimenes locekļu** attaisnotajiem izdevumiem var saņemt persona, kura attiecīgajā gadā ir strādājusi un maksājusi iedzīvotāju ienākuma nodokli Latvijas Republikā.

Samaksāto nodokli iespējams atgūt par [šādiem izdevumiem](#), kuri ir apliecināti ar atbilstošiem attaisnojuma dokumentiem: attaisnotie izdevumi par izglītību, tostarp par bērnu interešu izglītību

(pulciņiem, sporta skolu, mūzikas skolu utt.) un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, kā arī veselības apdrošināšanas prēmiju maksājumiem apdrošināšanas sabiedrībām, kas izveidotas un darbojas saskaņā ar Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likumu, – gan par sevi gan savas ģimenes locekļiem (gan tādu, kuru rezidences valsts ir Latvijas Republika, gan tādu, kuru rezidences valsts ir cita Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts, vai Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas dalībvalsts).

Visu attaisnoto izdevumu saraksts pieejams likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” [10. pantā](#):

- attaisnotie izdevumi par izglītību, tostarp par bērnu interešu izglītību (pulciņiem, sporta skolu, mūzikas skolu utt.), medicīnas un ārstnieciskajiem pakalpojumiem un veselības apdrošināšanas prēmiju maksājumiem apdrošināšanas sabiedrībām, kas izveidotas un darbojas saskaņā ar Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likumu;
- veiktie ziedojumi un dāvinājumi;
- ziedojumi un dāvinājumi Latvijas Republikas politiskajām partijām;
- privātajos pensiju fondos veiktās iemaksas;
- apdrošināšanas prēmiju maksājumi atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu).

Par 2018. gadu var atgūt nodokli no 600 eiro izdevumiem, un 600 eiro limits attiecas arī uz izdevumiem par zobārstniecību, plānotām medicīniskajām operācijām, olšūnu punkciju, endoprotēzēm.

Svarīgs nosacījums ir tas, ka attaisnotajos izdevumos iekļaujamā summa nevar pārsniegt 50% no personas gada apliekamā ienākuma. Jāatceras, ka jābūt maksātam iedzīvotāju ienākuma nodoklim! Ja nodoklis nav maksāts, tad nodokļa atmaksa nav iespējama.

Šādā gadījumā attaisnojuma dokumentus par ārstniecības un izglītības pakalpojumiem **var iesniegt kāds no ģimenes locekļiem**, kurš iedzīvotāju ienākuma nodokli ir maksājis, vai arī persona savus izdevumus var pārnest uz nākamajiem trim taksācijas gadiem. Pārsnieguma summa tiek atskaitīta no personas apliekamā ienākuma katrā no nākamajiem trim gadiem pēc konkrētā gada attaisnoto izdevumu atskaitīšanas. Katrā nākamajā taksācijas gadā atskaitāmais kopējais attaisnoto izdevumu apmērs nedrīkst pārsniegt ierobežojuma apmēru (600 eiro un 50% no gada apliekamā ienākuma).

Gada deklarācijā var iekļaut ne tikai savus attaisnotos izdevumus, bet arī par ģimenes locekļiem – vecākiem, vecvecākiem, bērniem, mazbērniem un laulāto – neatkarīgi no tā, vai viņi ir maksātāja apgādībā, kā arī par personām, kuras norādītas likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” [13. pantā](#). Ģimenes loceklis ir arī māte un tēvs! **Ja kādam no vecākiem ir ārstnieciskie izdevumi, bet mazs samaksātais iedzīvotāju ienākuma nodoklis, tad summu var sadalīt – daļu norādīt vecāku deklarācijā, bet atlikušo daļu – savējā.**

[Kam obligāti jāiesniedz deklarācija?](#)

Gada ienākumu deklarācija par 2018. gadā gūtajiem ienākumiem līdz 2019. gada 1. jūnijam (vai līdz 1. jūlijam, ja taksācijas gada ienākumi pārsniedz 55 000 eiro) **obligāti ir jāiesniedz tiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri:**

- ir veikuši saimniecisko darbību (piemēram, ir individuālā uzņēmuma īpašnieki, izīrē vai iznomā savu

īpašumu, ir zemnieku saimniecības īpašnieki, ir guvuši ienākumus no profesionālās darbības u.c.);

- ir guvuši ienākumus ārvalstīs, tajā skaitā jūrnieki, kuri bijuši nodarbināti uz starptautiskiem pārvadājumiem izmantojama kuģa, izņemot gadījumu, ja nodokļa maksātājs ir saņēmis algota darba ienākumus, kas kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm ir pakļauti aplikšanai ar iedzīvotāju ienākuma nodoklim analogisku nodokli;
- ir guvuši ar nodokli neapliekamos ienākumus, kas kopumā 2018. gadā pārsniedza 4000 eiro (piemēram, gūti ienākumi no personiskās mantas pārdošanas);

Piemērs: persona ir guvusi 6500 eiro lielus ienākumus no personiskā transportlīdzekļa pārdošanas. Ienākumi, kas gūti no personiskā īpašuma pārdošanas, ar iedzīvotāju ienākuma nodokli netiek aplikti, bet tāpēc, ka gūtais neapliekamais ienākums pārsniedz 4000 eiro, gada ienākumu deklarācija ir jāiesniedz obligāti.

Nodoklis no šāda darījuma nav jāmaksā, bet ir pienākums iesniegt GID.

- **ir guvuši ienākumus, kuri aplikami ar 10 % nodokļa likmi** (piemēram, ienākumus no nekustamā īpašuma izīrēšanas, ja Valsts ieņēmumu dienestam ir paziņots par neregistrējamās saimnieciskās darbības veikšanu, vai ienākumi gūti no augoša meža vai kokmateriālu pārdošanas un nodoklis par šiem ienākumiem nav ieturēts izmaksas vietā);
- **ir guvuši citus ar nodokli aplikamus ienākumus**, no kuriem izmaksas vietā nav ieturēts nodoklis, t.sk. no fiziskām personām saņemti dāvinājumi, kas ir aplikami ar iedzīvotāju ienākuma nodokli;
- **ja rodas pienākums piemaksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli saistībā ar progresīvās likmes piemērošanu** (20% ienākumiem līdz 20 004 eiro, 23% ienākumiem, kas pārsniedz 20 004 eiro, bet nepārsniedz 55 000 eiro, 31,4% ienākumiem, kas pārsniedz 55 000 eiro);
- **ja rodas pienākums piemaksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli saistībā ar gada diferencētā neapliekamā minimuma piemērošanu** (jāpārlicinās, vai galvenā ienākumu gūšanas vieta gada laikā piemēro VID prognozēto neapliekamo minimumu atbilstoši ienākumiem).

Nodokļa parāda samaksas termiņš

Aprēķinātais iedzīvotāju ienākuma nodoklis budžetā jāiemaksā līdz 16. jūnijam. Ja aprēķinātā nodokļa summa pārsniedz 640 eiro, to var iemaksāt valsts budžetā trijās reizēs – līdz 16. jūnijam, 16. jūlijam un 16. augustam, katru reizi iemaksājot trešo daļu šīs summas.

Ja gada ienākumi pārsniedz 55 000 eiro un aprēķinātā nodokļa summa pārsniedz 640 eiro, tad maksājamā summa valsts budžetā jāiemaksā divās reizēs – līdz 16. jūlijam un līdz 16. augustam.

Plānotās izmaiņas nodokļa nomaksas termiņos

Saeima izskata grozījumus “Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likumā”. Tie paredz pagarināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) samaksas termiņu par 2018. un 2019. taksācijas gadu.

Likuma redakcijā ir ieteikti šādi grozījumi:

140. punkts. 2018. un 2019. gada ienākumu deklarācijā aprēķinātā nodokļa samaksas termiņš ir 2020. gada 1. decembris, ja attiecīgajā taksācijas gadā īstenojas pārejas noteikumu 141. punktā minētie nosacījumi.

141. punkts. Lai piemērotu pārejas noteikumu 140. punktu, jābūt izpildītiem šādiem nosacījumiem:

1) maksātājs **nav reģistrējis saimniecisko darbību**;

2) **taksācijas gada ienākumi**, izņemot šā likuma 9. pantā minētos neapliekamos ienākumus, atbilst šādām pazīmēm:

a) ir **gūti tikai** Latvijā,

b) **nepārsniedz** šā likuma 15. panta otrās daļas 1. punktā noteikto sliekšni (**20 004 eiro**),

c) ir ienākumi, no kuriem **ieturēts nodoklis** izmaksas vietā,

d) ir **ienākumi, kuriem tiek piemērots gada diferencētais neapliekamais minimums un** šā likuma [13. pantā](#) noteiktie **atvieglojumi** (*AZ – apgādībā esošās personas*).

Tomēr jāņem vērā, ka **šos atvieglojumus nevarēs izmantot** visi!

Pirmkārt – nodokļa atvieglojumi **neattiecas** uz saimnieciskās darbības veicējiem.

Otrkārt – likumprojektā paredzēto iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksas termiņa pagarinājumu varēs izmantot maksātāji, kam veidojas iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemaksa (pamatā no diferencētā neapliekamā minimuma izmaiņām) un gada ienākums nepārsniedz 20 004 eiro, t.i., zemo algu saņēmēji, arī autoratlīdzību saņēmēji, ja šīs personas negūst citu veidu ienākumus (piemēram, ienākumus no saimnieciskās darbības, vai maksātāji, kas gūst ienākumus ārvalstīs, vai gūst ienākumus, kam netiek piemērots diferencētais neapliekamais minimums). Nav saprotams, kāpēc studenti vai māmiņas, kuras atgriezušās no bērna kopšanas atvaļinājuma, kam darba alga ir virs 1667 eiro, ir mazāk aizsargāta iedzīvotāju grupa, nekā tie, kas saņem mazāk. Kāpēc pensionārs vai invaliditātes pensijas saņēmējs brīdī, kad viņa ienākumi pārsniedz 1667 eiro, automātiski nokļūst mazāk aizsargāto pulkā.

Treškārt – lai arī nodokļa parāds veidojas nepareiza diferencētā neapliekamā minimuma piemērošanas dēļ, atvieglojumu nevarēs izmantot tad, ja ienākums pārsniegs 20 004 eiro.

Šie ir tikai daži aspekti, kam jāpievērš uzmanība. Esiet vērīgi un sekojiet līdzi saviem ienākumiem, lai, 2019. gada deklarāciju aizpildot, nebūtu nepatīkamu pārsteigumu. Atrodiet sev nodokļu konsultantu!

Katram no mums paziņu lokā ir kāds grāmatvedis vai nodokļu konsultants, kuram palūgt padomu.

Reizēm tomēr ir labāk katru mēnesi saņemt nedaudz mazāk, nekā palikt valstij parādā.